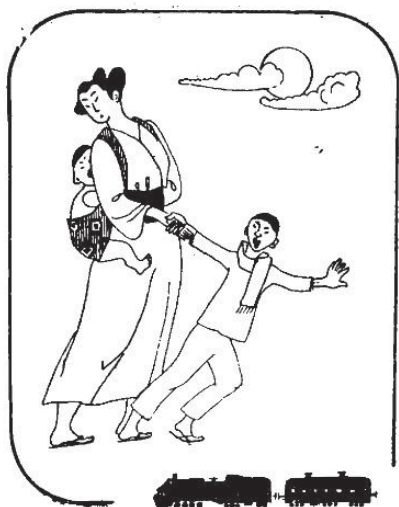

Сіра НАОЯ ДО АБАСІРІ

Я сказав товаришеві в Уцуномія, що коли повертатимусь до Нікко, неодмінно до нього завітаю, а він відповів, що це буде до речі, бо також поїде туди.

То було в серпні, стояла нестерпна спека, і я вирішив поїхати до нього поїздом, що вирушав у двадцять хвилин на п'яту. Поїзд йшов до Аоморі. Коли я прибув на вокзал Уено, біля входу на перон уже зібралася багато людей. Я змішався в натовпом.

Задзвонив дзвінок, люди загомоніли, заклали ножні контролера. На вході, як завжди, була метушня: одні аж вгиналися під тягарем багажу, до того ж заважали перила, другі, випхані з головного потоку, марно намагались знову пробитись до входу, а інші навіть не пробували втиснутись. З-за спини кожного контролера пасажирів оглядав ще й поліцейський. Хто зумів протовпитися, мерщій біг на перон і, не зважаючи на чергових та їхні вигуки: «перші вагони вільні, перші вагони вільні», намагався сісти в найбільшчий вагон. Я надав ходи, щоб сісти у найперший вагон.

Передні вагони, як і треба було сподіватися, були вільні. Я ввійшов в останнє купе першого вагона. Хто не сів у хвості поїзда, то переходив сюди. Але вагон заповнився не більше як на дві третини. Скоро вже й час рушати. Всюди грюкали двері. До мого купе підійшов станційний службовець у кашкеті з червоним околицем і хотів був зачинити двері, але раптом підняв руку й сказав:

— Прошу сюди, сюди, — і відчинив двері. До вагону зайшла бліда рідковолоса жінка років двадцяти шести-семи з двійком дітей — одне сидло на плечах, а друге вона тягнула за руку. В цю мить поїзд рушив.

Жінка сіла біля протилежного від мене вікна, в яке ще заглядало вечорове сонце. Іншого вільного місця не було.

— Мамо, посується, — озвався семірічний хлопчик, насупивши брови.

— Але ж тут душно, — спокійно відповіла мати і зсадила з-за спини немовля.

— Ну то й що?

— На сонці в тебе знову болітиме голова.

— Ні, не болітиме, — хлопчик злякано і невдоволено глянув на матір.

— Такі-сан, — спокійно мовила мати.

— Ми ідемо далеко. А коли в дорозі в тебе розболиться голова, то що я зроблю. Хоч сядь та плач. Але ти слухняний хлопчик, правда? Послухай, що мама каже. А коли звільниться місце коло вікна, де нема сонця, то відразу там і сядеш. Добре?

— Ні, голова не розболиться, — наполягав хлопець.

— Не треба, тобі буде тяжко.

І тут я сказав:

— Сідай тут, — та й відсунувся трохи від вікна. — Тут нема сонця.

Хлопець глянув на мене запаленими очима. Він мав якийсь дивний вигляд — колір лица нездоровий, маківка приплюснута. Я аж пересмикнувся. Його вуха й ніс були заткнуті ватюю.

— Дуже вам дякую, — на сумне обличчя жінки зійшла усмішка. — Такі-сан, подякуй і сядь там, — вона поклала руку йому на плече і мовби підштовхнула.

— Ну сідай же, — я взяв хлопця за руку і посадив коло себе. Він час від часу поглядав на мене якимось дивно, але скоро вже не відірнувся від вікна.

— Та дивись, щоб не запорозило очі. Хлопець не озвався. Незабаром ми прибули в Ураві. Тут два пасажири, що сиділи напроти мене, зійшли, і жінка

разом з речами перебралася на їхнє місце. Я сказав «з речами», але у неї були тільки торбинка і клуночок з хустини — фуроскі.

— Ну, Такі-сан, переходь сюди. Дуже вам дякую, — сказала жінка і вклонилася мені. Через цей порух дитина прокинулася і заплакала, мати почала колісати її на колінах, але мале заревло ще дужче. Тоді жінка, не перестаючи колісати малю, одною рукою вийняла з торбинки цукерку і дала дитині. Але це не помогло. А хлопець сказав:

— Мамо, дай і мені, — і скорчив невдоволену гримасу.

— Візьми сам, — сказала мати. Вона розстебнула блузку і дала немовляті груди, а потім витягла з-за пояса бруднувату полотняну хусточку, притримала її підборіддям і накрила собі перса.

Хлопець встромив руку до торбинки і довго там шарудів, а потім замовчав голую:

— Такої вже нема.

— Якої?

— Круглої.

— Круглої нема. Я не взяла.

— Не хочу. Некруглої не хочу, — захлипав він.

— На самому дні є льодяники, бери їх. Будь гарним хлопчиком, льодяники також смачні.

Хлопець знехота погодився. Мати знову одною рукою взяла з торбинки кілька льодяників і дала синові.

— Це, — попросив він.

Мати дала йому ще зо два.

А дитя наситилось і почало забавлятися гребінцем, що випав з маминого волосся, і врешті захотіло взяти його в рот.

— Не можна, — вона схопила рученя, а дитя розтулило рота і повернулося личком до матері. В нижніх яснах виділилися два біленькі зубчики.

Коли немовля побачило льодяник, що вправ матері на коліна, то перестало пхикати і якусь мить мовчки дивилося туди, потім схопило льодяника рукою, з якої вже забрано гребінець. Дитя силкувалося запхати цукерку в рот разом з кулачком. І з рота аж текла сліна.

Жінка почала лаштувати дитину до сну і помацала пелюшки. Здається, було мокро.

— Зараз поміняємо, — мовила жінка і звернулася до хлопчика: — Такі-сан, устань на хвильку, ти мені заважавш.

Хлопець знехота підвівся.

— Сядь тут, — я знову звільнив місце, де він сидів перед тим.

— Дуже дякую. Він такий вередливий і з ним так важко, — сумно всміхнулася вона.

— Мабуть, тому, що у нього болять вуха і ніс.

— Пробачте, — жінка обернулася і вийняла з клуночка паперовий згорток, в якому були сухі і мокрі пелюшки. — А таки так.

— І давно вони болять?

— Від самого народження. Лікар каже, це тому, що його батько дуже пиячив; з цим ще півбіді, але на голову він скаржитесь, мабуть, також через батька.

Немовля, яке жінка поклала на лавку, заплакло, кліпаючи повіками. Мати вмить змінила пелюшки, захавала мокрі і знову взяла дитину на руки.

— Дякую вам... Такі-сан, ходи-но сюди.

— Він мені не заважає, хай сидить тут,— сказав я, але хлопець без слова встав, сів навпроти і знову прилав до вікна.

— Пробачте,— якось жалісно сказала вона.

Невдовзі я запитав:

— Ви куди йдете?

— На Хоккайдо. В містечко, що називається Абасірі. Кажуть, то дуже далеко і справжня глушина.

— В якій провінції?

— Здається, в Кітамі.

— Це страшенно далеко. Треба йтати днів п'ять.

— А потім ще йти пішки. Кажуть, цілий тиждень треба добиратися.

Поїзд минув станцію Мамада. Десь із лісу, мов навздогін, долітав голос цикад. Сонце зайшло. Люди, що сиділи коло західного вікна, опустили жалюзі. Повітря холодний вітер. І почав тріпотіти коротеньким волоссям немовляти, що спало на руках у матері. Над ледь розтуленим ротиком дитини літало кілька мух. Жінка взяла клуночок і поклала на нього немовля, потім витягла з торбинки дві-три листівки та олівець і почала писати. Але рука з олівцем замерла.

— Мамо,— сонно озвався хлопчина, що вже наситився краєвидами.

— Що, сину?

— Ще далеко?

— Так, ще далеко, і як хочеш спати, то прихлиси до мене, поспи собі.

— Не хочу спати.

— Ну, то візьми книжку.

Хлопець кивнув головою. Мати вийняла з клунка кілька книжок з малюнками. Серед них були старі ілюстровані видання. Хлопець сперся до стіни і, похнюпившись, переглядав книжку за книжкою. І тепер я завважив, що його очі і очі матері, яка вже дописувала листівку, були подібні, як дві краплі води.

Мене здивувала така різючка подібність. Такі очі часом побачиш у брата і сестри, коли вони йдуть у трамваї з батьками. А буває, що й у зовсім далеких людей, чоловіка і жінки, така подібність виявляється в рисах обличчя і в поставі, аж здається, що вони підібрані одне до одного.

За дивною асоціацією я вміть уявив собі і обличчя, і постань чоловіка тої жінки. В школі, в одному класі зі мною вчився сніок родовитих батьків на ім'я Магані, хоч він був старший від нас на п'ять-шість років. Я згадав його. Він був п'яниця. А нап'ється, то його наче прорве — говорить безперестанку. У нього був орлиний ніс, з обличчя блідий, зросту високого, а вчитися зовсім не хотів. Два-три рази він провалився на іспитах, а потім сам покинув школу. Вже по російсько-японській війні я прочитав десь у газеті, що він президент відомої фірми. Не знаю, що він робить тепер.

Він у цю мить згадався мені, і я подумав, чи не схожий на нього батько того хлопця. Та він тільки багато говорив, а вдачу мав не таку вже й круту. Був веселун і навіть жаргівник. А втім, така вдача інколи оманлива. Яка б весела не була людина, а коли їй часто дошкуляють невдача, то й вдача зміниться. На круту й похмуру. А щоб якось розрадити своє горе, почне зганяти злість на слабосилій дружині в занедбаному домі.

Чи, бува, батько того хлопця не такий?

Хоча жінка була вже в літах, свою крпедешинову сукню підперезала сіро-голубим поясом-обі. З її кімоно та обі я міг уявити собі, яка гарна вона була до шлюбу. Більше того, я міг уявити собі навіть ті злигодні, яких вона зазнала потім.

Поїзд минув Оояму, потім Коганеї, а відтак Ісібасі і йхав далі. Потроху за вікном темніло.

Коли жінка дописала дві листівки, хлопчик зашхикав.

— Мамо, я хочу...

У цьому вагоні не було туалету.

— Не можеш трошки потерпіти? — розгублено запитала мати. Хлопець кивнув і насупив брови.

Жінка пригорнула його і оглянулася довкола, але якось безцільно.

— Ще трошки почекаєш? — заспокоювала вона, а хлопчина затрявся і сказав, що, мабуть, не витримає.

Незбаром поїзд прибув до Судзуме-номія і, коли провідника запитали, чи довго він тут стоїть, він відповів, що треба почекати до наступної станції, бо тут зупинка дуже коротка. Наступна станція була Уцуномія, і там поїзд стояв всім хвилин.

Мати, певно, добре намучилася, поки доїхала до тої станції. Тим часом немовля пробудилося зі сну. Мати годувала його грудьми і примовляла:

— Вже скоро.

Враження було таке, що цю жінку чоловік своїми знущаннями зведе у могилу, а якщо вона переживе його, то ця дитина не дасть їй просвітку.

Та от поїзд засвістів, наближаючись до станції. Він ще не зупинився, як хлопець скорчився, вхопився за живота і заволав:

— Швидше, швидше!

— Вже йдемо,— мати переклала немовля з колін на лавку, нахилилася над ним і мовила:— Почекай трошки,— а до мене:— Будь ласка, пригляньте за ним.

— Добре,— радо погодився я.

Поїзд зупинився. Я відразу відчинив двері. Хлопець вийшов з вагона.

— Кімі-цян, будь чемний,— мовила мати, перш ніж вийти з вагона, а немовля простягнуло ручки і заверещало, мов попечене.

— От біда,— сказала вона і затрималася на хвилинку. Вийняла з клунка вузький дитячий пояс, просунула його під обидві пахи немовляти і взяла його на спину, а відтак витягла з рукава полотняну хусточку, поклала її собі на потилицю, зв'язала кінці її зійшла на платформу. Я також зійшов і сказав:

— Ну, тут я виходжу.

Вона здивовано сказала:

— Невже? — а потім: — Дякую вам за все, — і відбіилася.

Коли ми йшли залюдненим пероном, вона сказала:

— Перепрошую, чи не опустите ці листівки, — і хотіла вийняти їх з-за пазухи, але заважав ремінь, що оперезав груди навхрест. Вона зупинилася.

— Ма-а-мо, що там? — нетерпляче озвався хлопець.

— Хвилинку, зачекай... — жінка вперлася підборіддям в груди і щосили намагалася послабити ремінь на грудях. Від натуги їй аж вуха почервоніли. А я побачив, що хусточка зсунулася з потилиці на плече, і торкнувся її плеча, щоб поправити. Жінка здивовано глянула на мене.

— Хусточка зсунулася, — пояснив я і почервонів.

— Дякую, — поки я поправляв, жінка не поворухнулася.

Коли я нарешті взяв руку з плеча, вона повторила:

— Дякую.

Ми розійшлися, навіть не познайомившись.

Я підійшов до виходу зі станції з листівками в руках. Там була поштова скринька. Але мені кортіло прочитати листівки. Я подумав, що нічого не станеться, коли прочитаю.

На мить я завагався, а коли опускав їх до скриньки, то перевернув адресою догори і вкидав по одній. Коли вони були вже там, мені закортіло вийняти їх назад і таки прочитати. За ту мить, що опускав їх, я побачив тільки, що обидві адресовані до Токіо, одна — на жіноче, друга — на чоловіче ім'я.